

Kognitív eltérések a nemek között 3. A nyelv

Prof. Dr. Kéri Szabolcs

2015

Az óra Prof. Dr. Pléh Csaba által kidolgozott tananyagra épül, amelyet Dr. Demeter Gyula és Dr. Pajkossy Péter módosított.

Áttekintés

- Elemi nyelvi eltérések: szókincs, szóelőhívás, nyelvtan
- Nyelvi produktivitás jellemzői
- Stilisztikai nyelvi eltérések
- Nemi eltérések a társalgásban
- Nem verbális eszközök eltérései
- Eltérések magyarázatai

A nyelv szerepe az evolúcióban

- A kommunikáció önzetlen?
- Háromféleképpen lehet az önzetlenség kifizetődő
 - Nepotizmus
 - Kölcsönös jócselekedetek
 - ...
 - Párválasztás sikerességének növelése

Hogyan növeli a beszéd a párválasztási sikerességet?

- **Kötődés erősítése**
 - Közös dolgok feltérképezése
 - Élmények megosztása
- **Partner fittségének felmérése**
 - Pletyka
 - Mások társas és nemi élete
 - A jó pletykáló
 - Kiterjesztett fenotípus megismerése:
 - Partner múltja
 - Jövője, szándékai
 - Szellemi erőforrások felmérése

Szellemi erőforrások felmérése a nyelvhasználat alapján

- Turing-teszt, intelligens-e a gép?
- Intelligencia tesztek
 - >80 sentence, consume, commerce
 - >90 designate, ponder, reluctant
- Szellemesség, beszéd folyamatosága, beszéd értelmessége, a beszélő tudása, kifejezés árnyaltsága, eredetiség

Nyelvhasználat: önreklám

- Egymásra licitálás
- Szókincs
 - 60000, de 4000 használ 98-ban%
 - Basic English (Richards és Odgen, 1920): 850 szó
- Költészet (pávafarok)
 - Hátrányokkal nehezített nyelvhasználat

„A reppelésed te magad vagy... Fontos, hogy jobban reppelj, mint a másik faszi, hogy fölébe keredj és zavarba hozd... Vagy ha egy fiatal nővel vagy, jó benyomást tegyél rá, felkeltsd a figyelmét, míg aztán – tudod, hogy van ez -, ráreppeled a szexre.” /egy repper/

Nyelv két fő komponense

- Szókincs
- Nyelvtan

Szókincs és fejlődése

Két kérdés

```
graph TD; A[Két kérdés] --> B[Női és férfi szavak]; A --> C[Eltérések az általános szókincsben]; B --> D["puszi, cuki,  
barom, tök jó, krapek"]; C --> E["Szavak ismerete:  
kevés hatás"]; C --> F["Mozgósítás:  
nemekre specifikus"];
```

Női és férfi szavak

puszi, cuki,
barom, tök jó, krapek

Eltérések az általános szókincsben

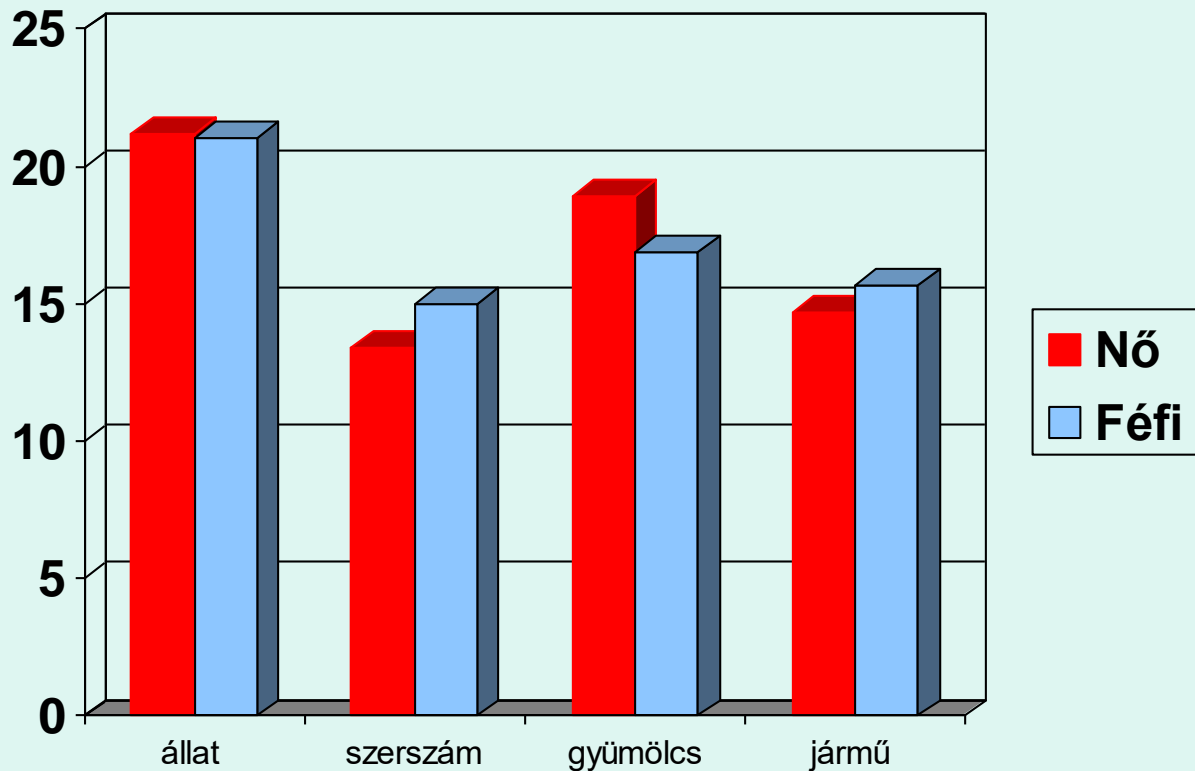
Szavak ismerete:
kevés hatás

Mozgósítás:
nemekre specifikus

Szókincs mozgósításának képessége témától függ:

Kategóriákban (1 perc alatt hány elem)

Nők jobbak: élő, Férfiak jobbak: nem élő (Laws, 2004)

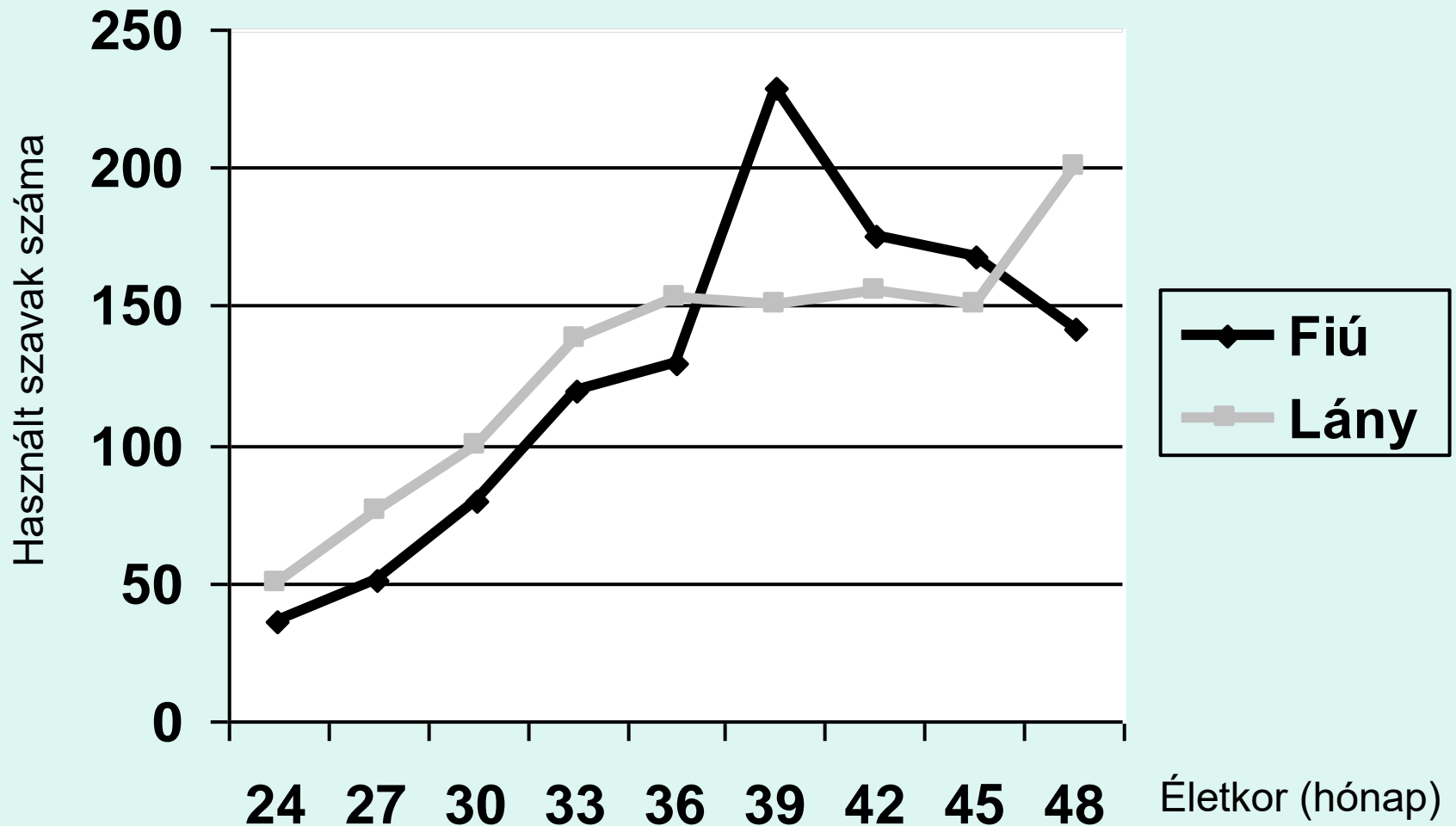
Szókincs fejlődése

- 1. Szavak előtti szakasz (0 – 1.5 év)
- 2. Egyszavas kijelentések szakasza (1.5 – 2 év)
 - 50 – 150 szó
- 3. „Távirati” beszéd (2-3 év) – „szótári robbanás”
 - Napi átlag 10 új szó 18 éves korig
- 4. Fokozatos gyarapodás és bonyolódás (3>)

- **Lányok:**
 - az elején gyorsabbak (második nyelvnél is)
 - társas funkciójú szavakat többet használják

A szókincs fejlődése

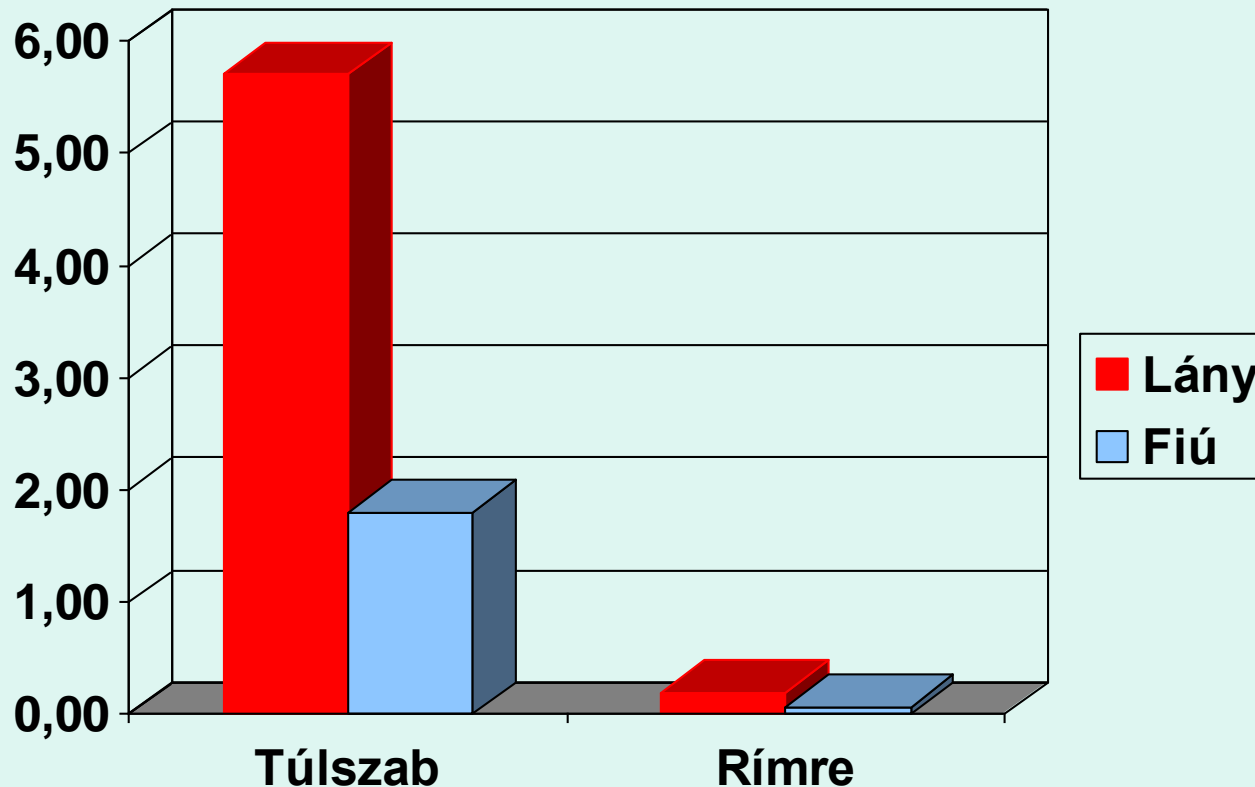
(Le Norman et al, 2008 spontán beszédben)

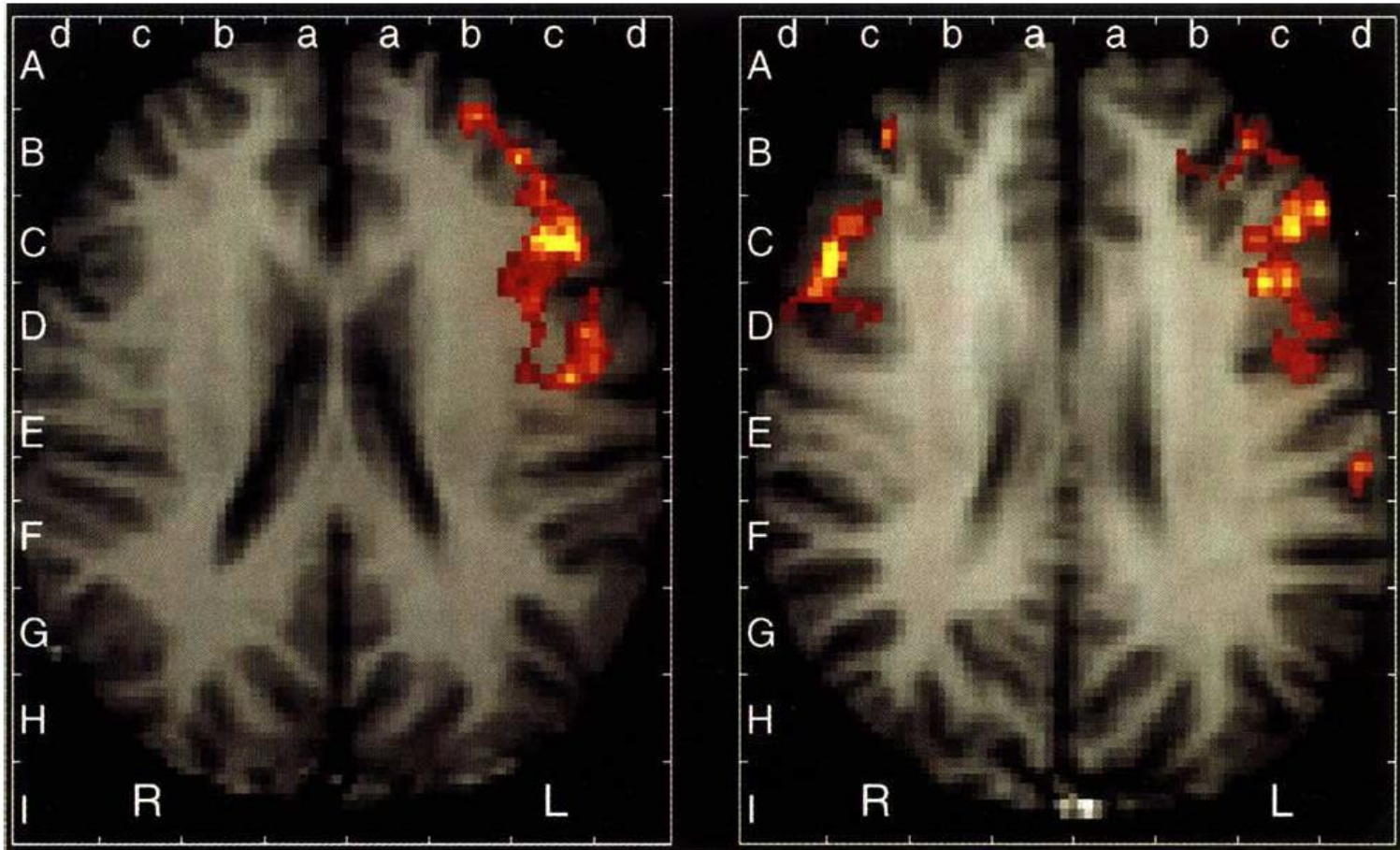
Nyelvtan fejlődése

- A fejlődés mérése a nyelvtani túlszabályozás által
 - Ló: „lót” – „lovat”
 - Angolban go: „went” – „goed”
- Bizonytalan eredmények – nincs markáns különbség

Kis nyelvtan: lány gyerekek többet mondják, hogy „goed” (Harstorn és Ullmann, 2006)

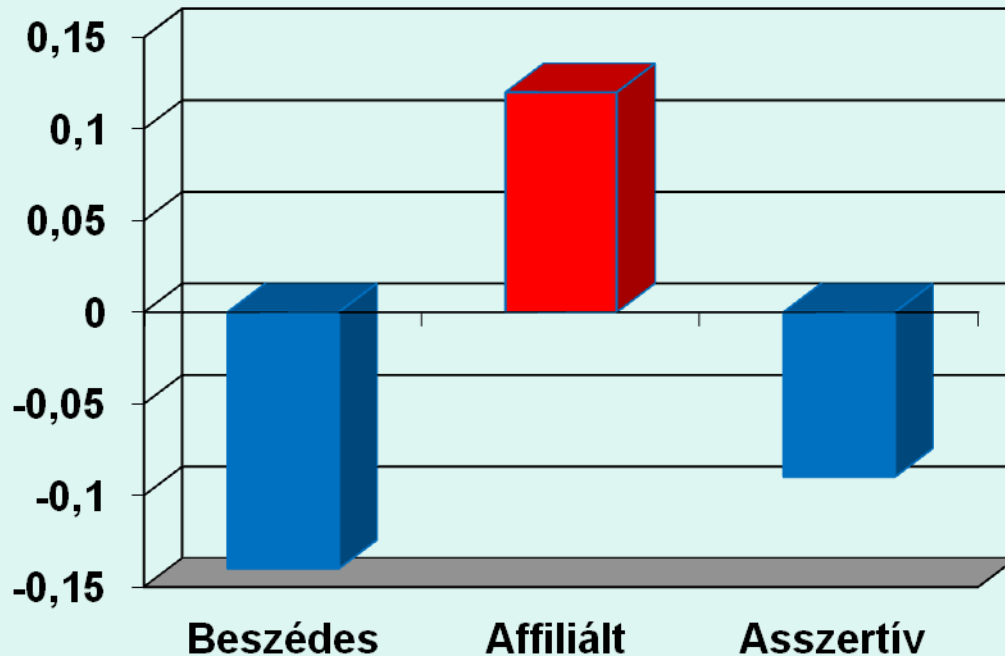
Nyelv agyi lateralizációja: nőknél kétoldalibb (Shaywitz et al., 1994)

Ki beszél többet?

Stílusjegyek

Leaper és Ayres (2007) összefoglalója
- a férfi, + a nő

Effect size:

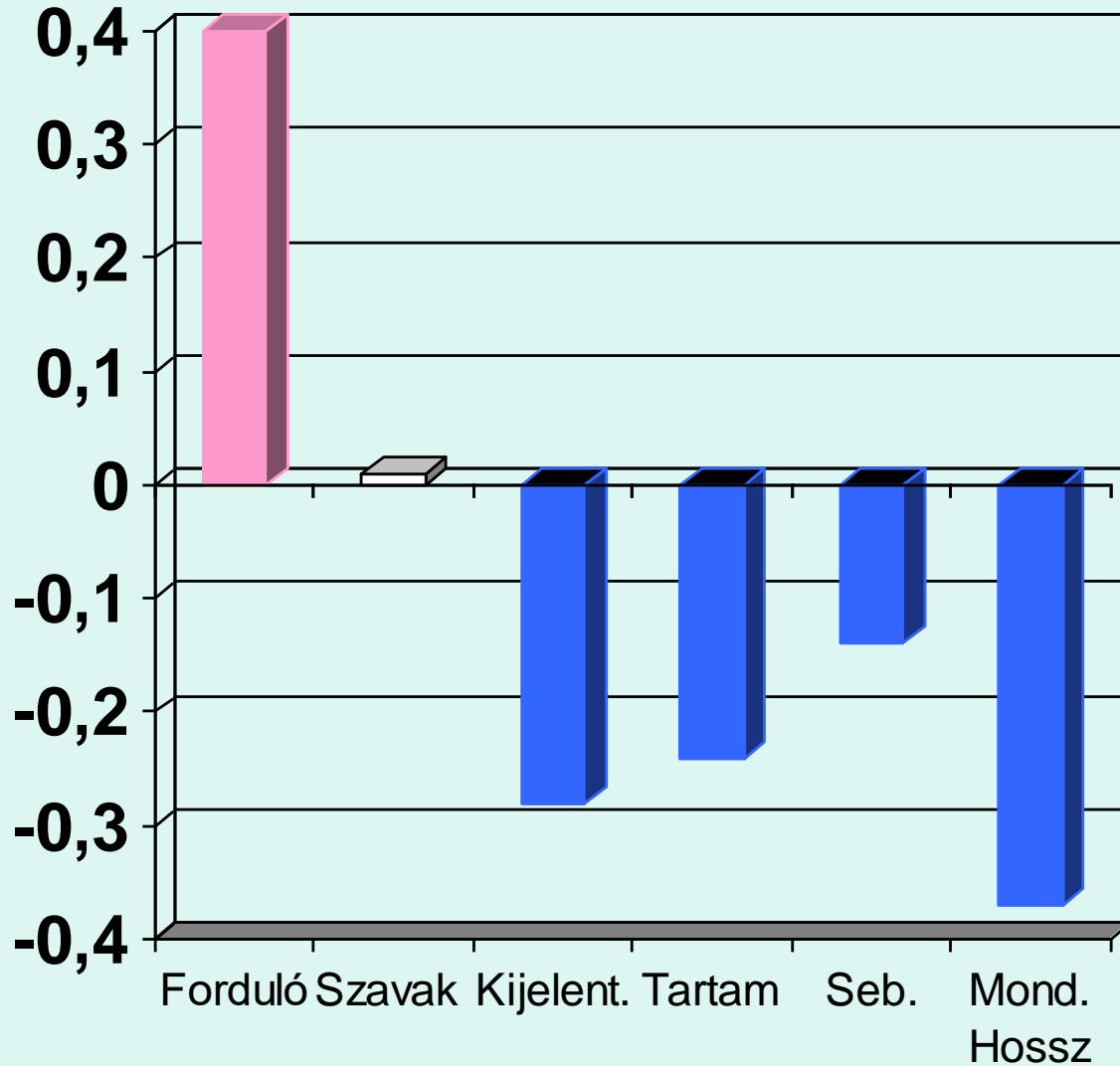
Változó	Kutat	N	Eltérés
Beszédesség	70	4385	-.14
Affiliált	54	2781	0.12
Asszertív	50	2541	-0.09

Affiliáltság: másik beszédtemájához való kapcsolódás, a másik figyelembevétele

Asszertivitás: érdekérvényesítés a beszéden belül

Beszédesség

(dialóg vs. monológ)

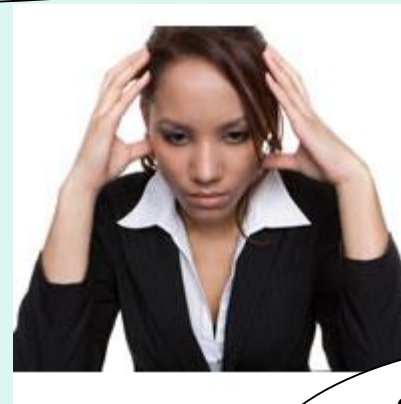
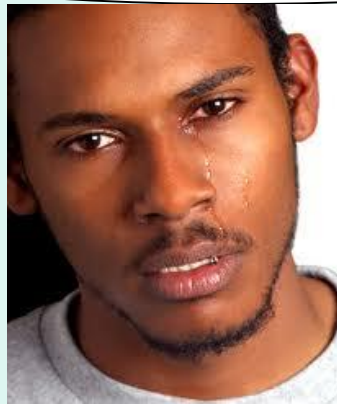
A barátom már nem beszélget velem annyit, mint a kapcsolatunk elején...

- **A beszéd költséges**
- **Férfi érdek**
- **Női érdek**

-Pénteken beülök a haverokkal sörözni.
-Pénteken együtt akartam lenni veled...
miért nem beszélted meg velem??

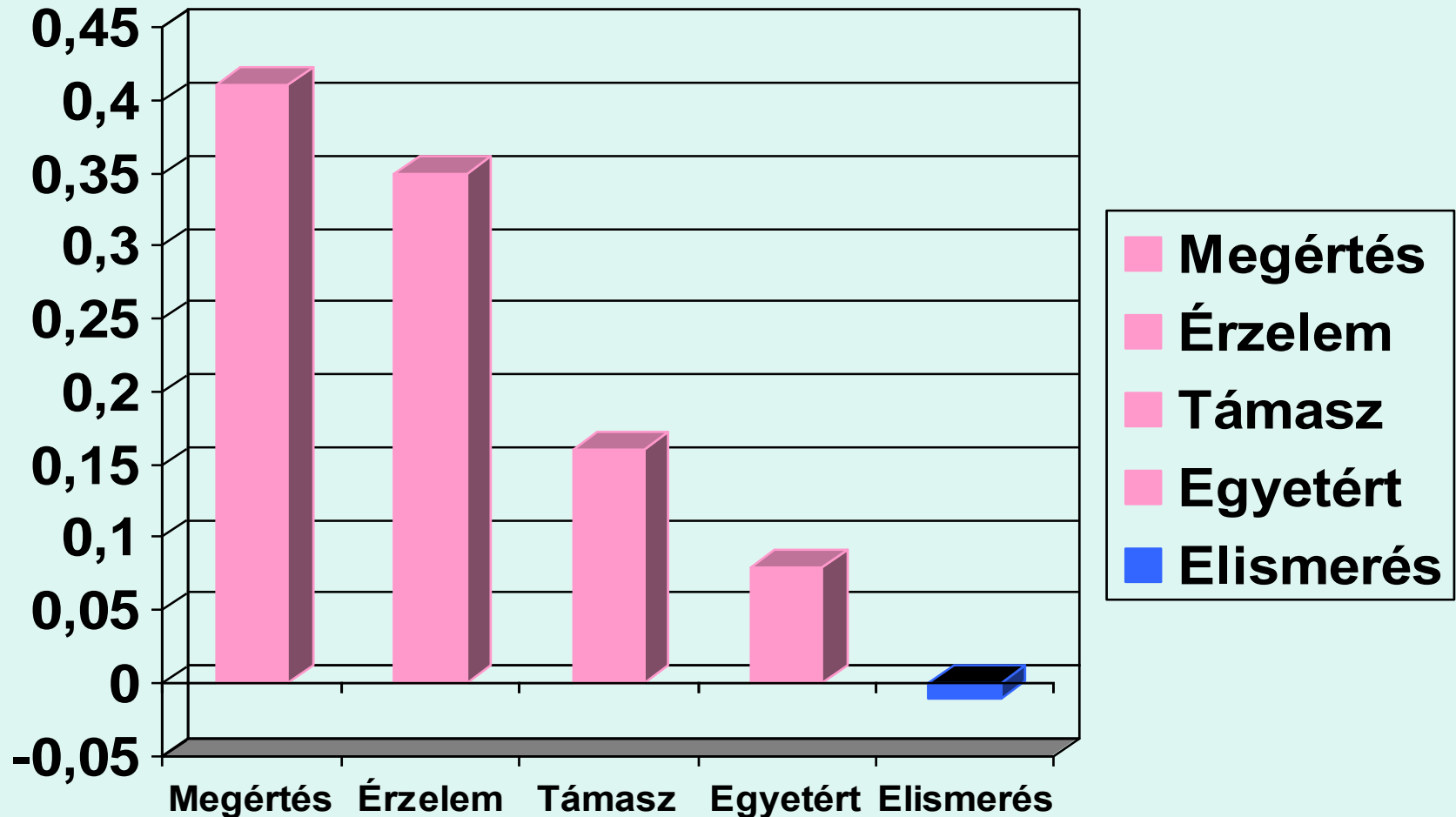

Nem fogok engedélyt
kérni... Korlátozni
akarja a
szabadságomat

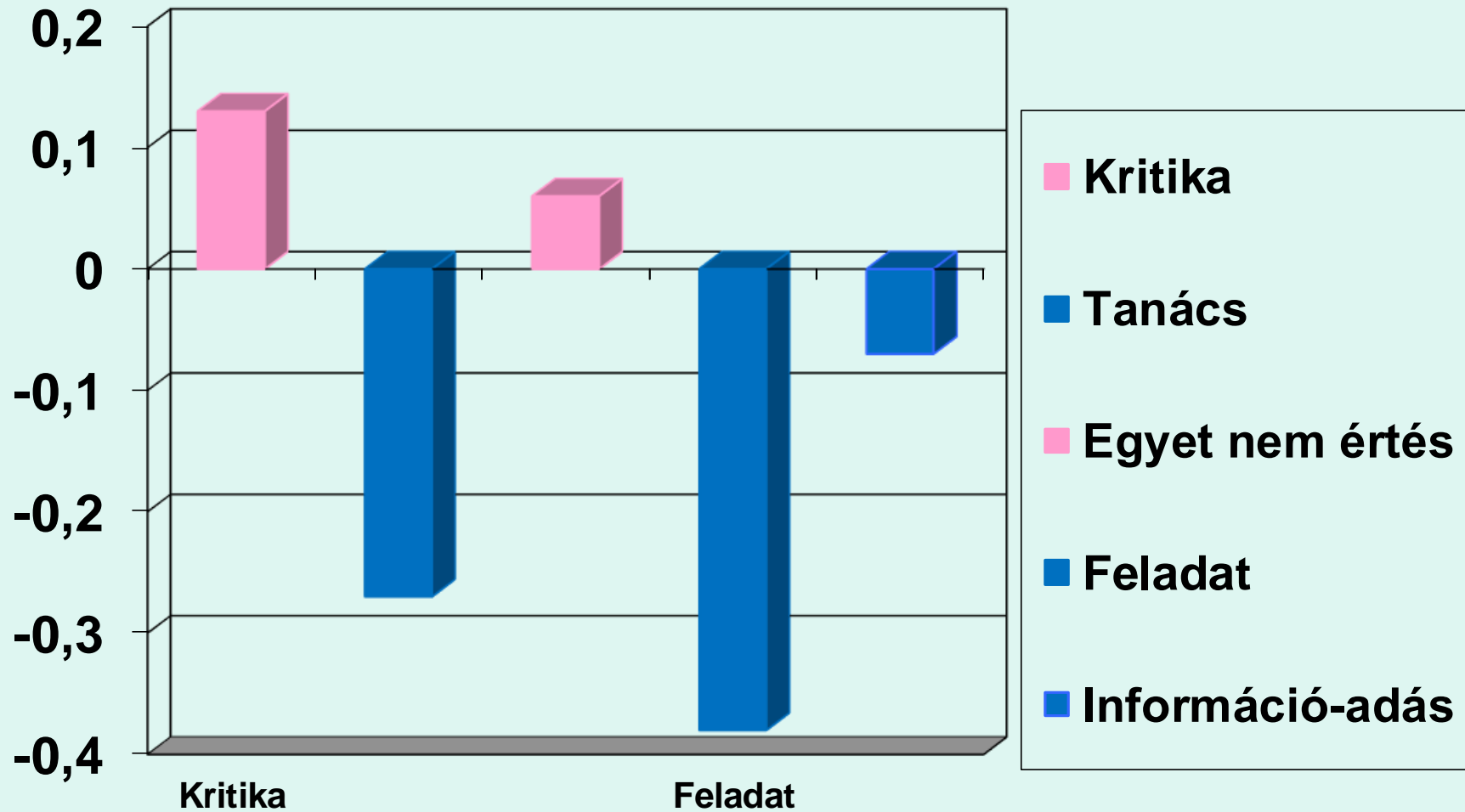
Sohasem figyel rám.
Nem érdekli, hogy én
mit szeretnék.

Alá és fölérendeltség világa VS kapcsolati háló világa

Affiliáció (kapcsolódás) megjelenése a beszédben

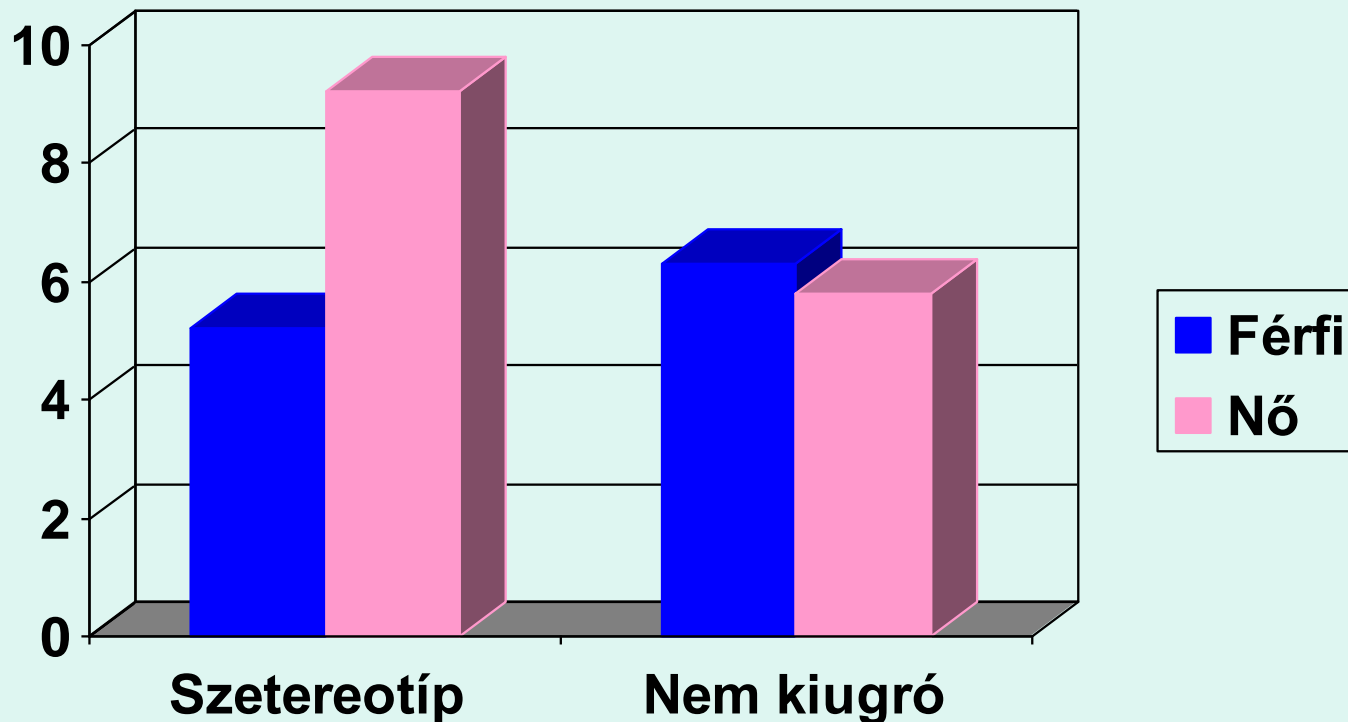

Asszertivitás megjelenése a beszédben

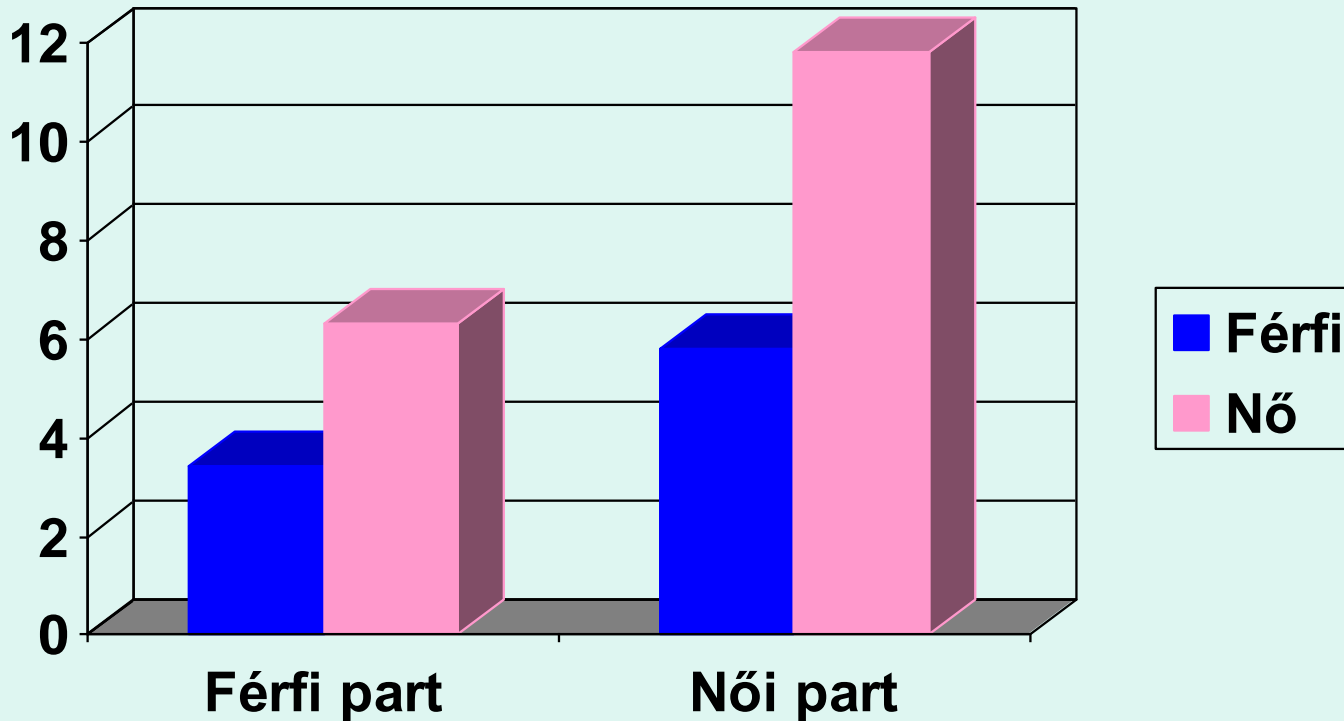
A nemi sztereotípiákat mozgósító helyzetekben sztereotípiábban használják a nemek a nyelvet (Reid, 2003)

Tapogatózó nyelv használata

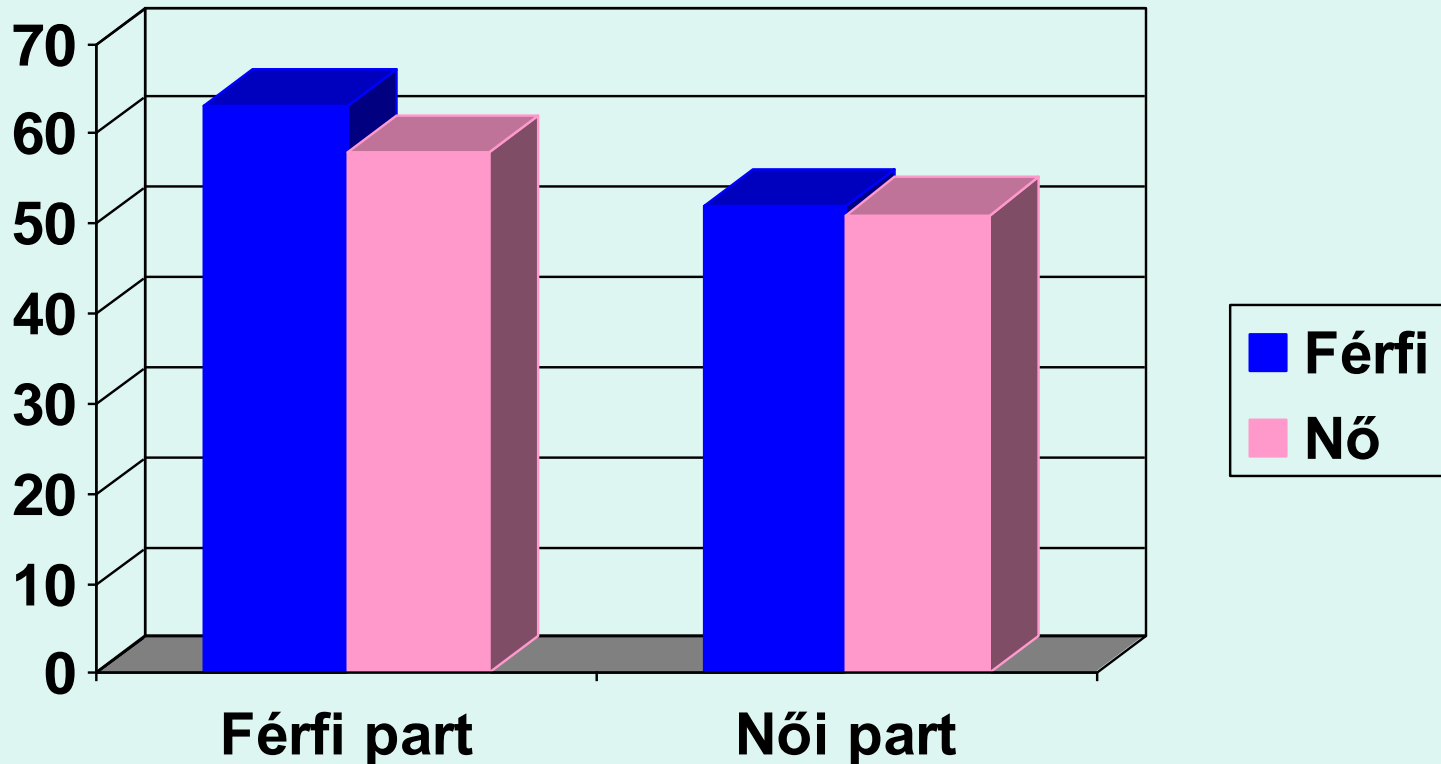
Női partnerrel több a pozitív társas beszéd (Carli, 1989)

Szociális nyelv
támogatás, egyetértés, bátorítás

Férfi partnerrel több a feladatreleváns beszéd (Carli, 1989)

Feladatreleváns nyelv

Férfi és női beszédbeli stílusvonások (Mulac et al., 2001 ,Helgeson, 2009)

Férfi

- Mennyiség utalás (sok, kettő)
- Ítékezés (jó, hülyeség)
- Felszólítás
- Én utalás (szerintem, nekem)
- Káromkodás
- Düh
- Hosszabb szavak

Női

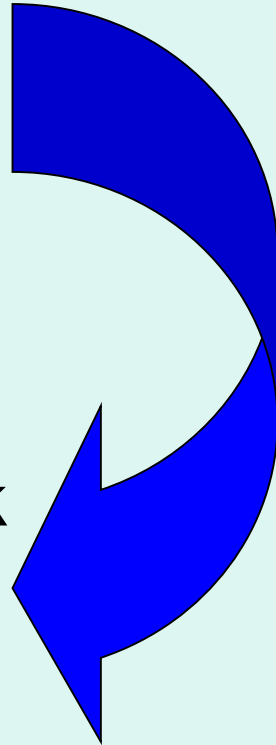
- Fokozó határozó: tényleg, valóban
- Érzelemutalás
- Bizonytalanság (talán, mégsem)
- Tagadás: nem is annyira
- Kérdések
- Visszajelzések (ok, ühüm)

Konklúziók

- Nincs általános nyelvi eltérés
- Affiliációs oldalban női, rámenősségben férfi előny
- Sokban partner és helyzet függő az eltérés

Társalgás rendszere

- Kezdés |
- Szomszédsági párok
- Témák
- Stratégiai lépések
- Befejezés

Szomszédsági párok: a jellegzetesen együtt előforduló nyelvi kifejezések, pl. kérdés-válasz, felajánlás-elutasítás, köszönés-köszönés.

Makroszerkezeti stratégiai lépések

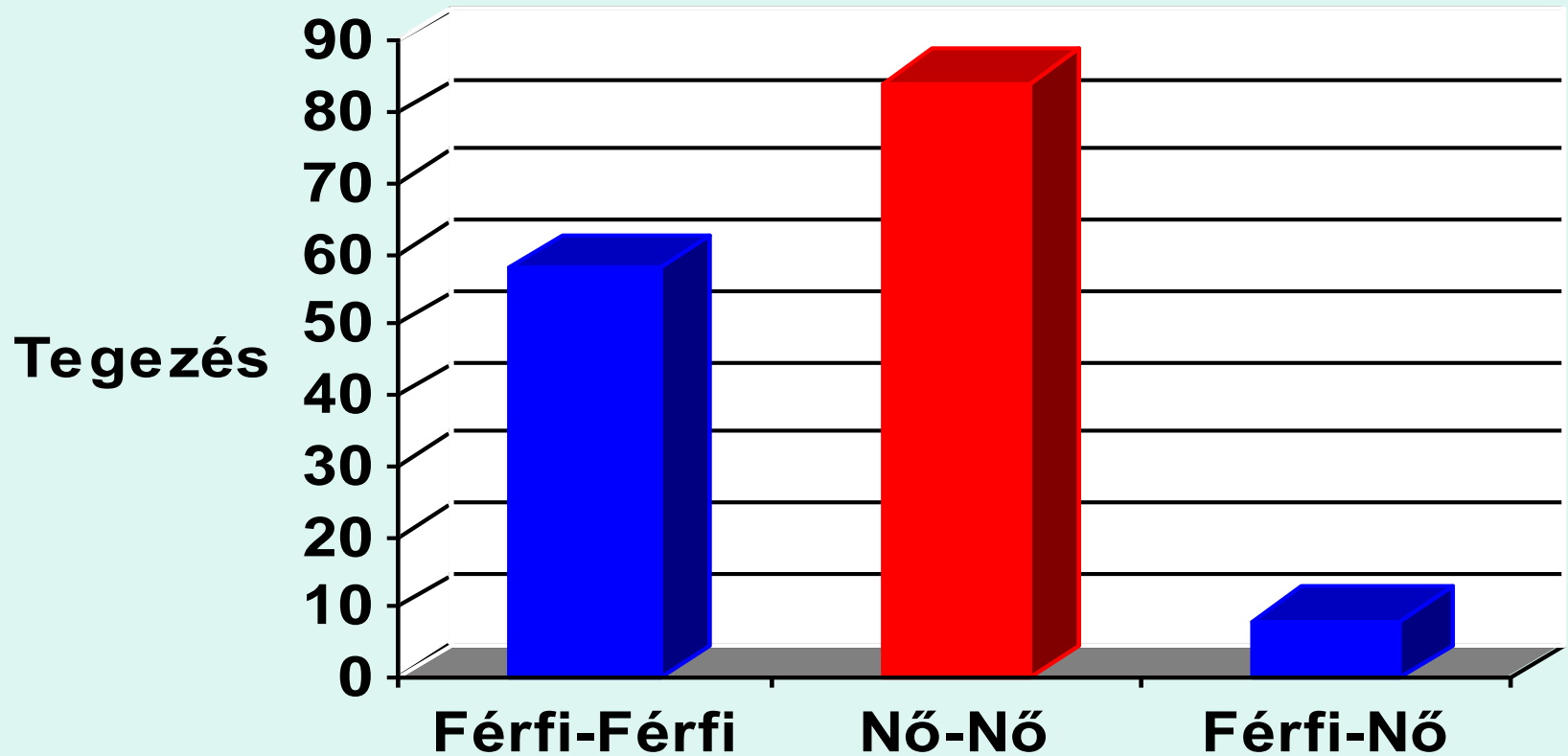
	Általános	Típusfüggő
Elején	Üdvözlés, felhívás, megszólítás	Hízelgés, bók, kihívás
Belsejében	Témafelvetés, kitérő, kezdeményezés, javaslat, bók, gúnyolódás	Érvelés, kritika, feladat, értékelés
Végén	Zárás, búcsú, elköszönés	Megállapodás, egyeztetés

Tegezés-magázás: beállító rendszer

- Hatalom-szolidaritás szemantikája (Brown és Gilman, 1975)
- Tegezés az együvé tartozás jele lesz
- A tegező formák terjedése
- Mennyire nem függő?

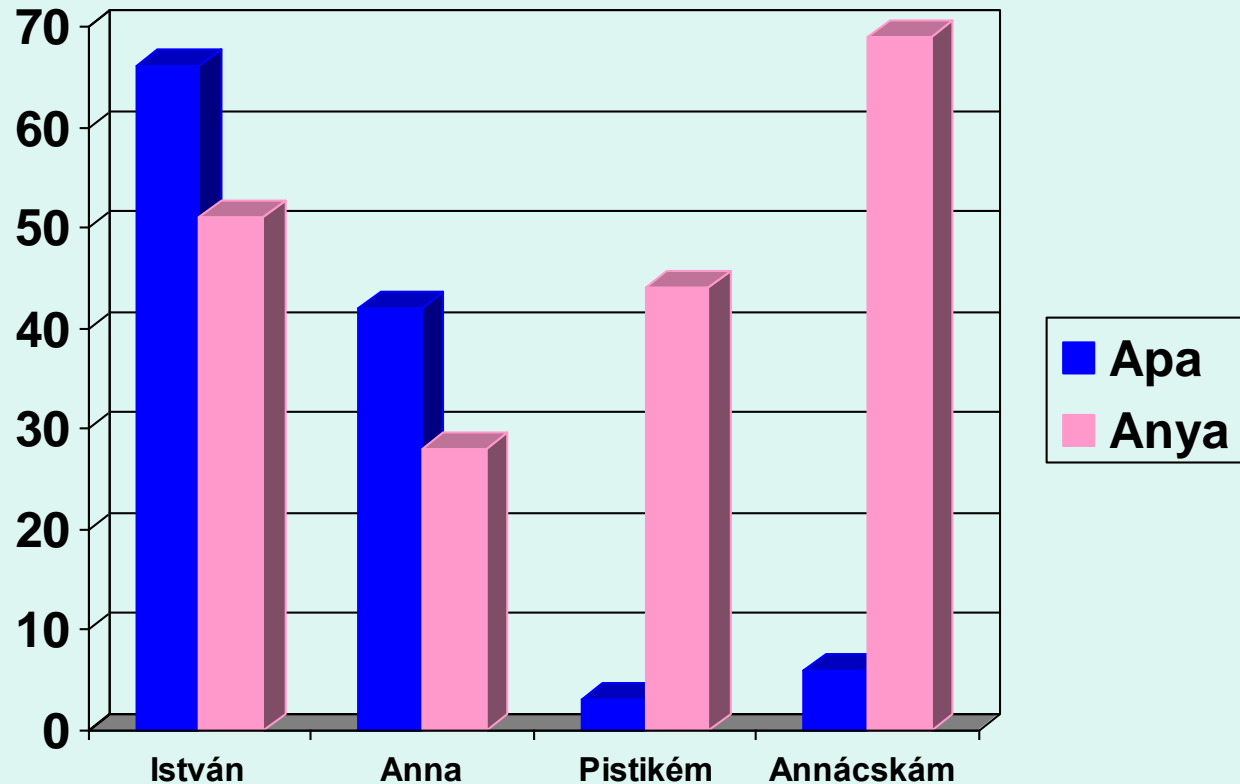
Tegeződés egy nagyvállalatnál

(Reményi Andrea, 2004)

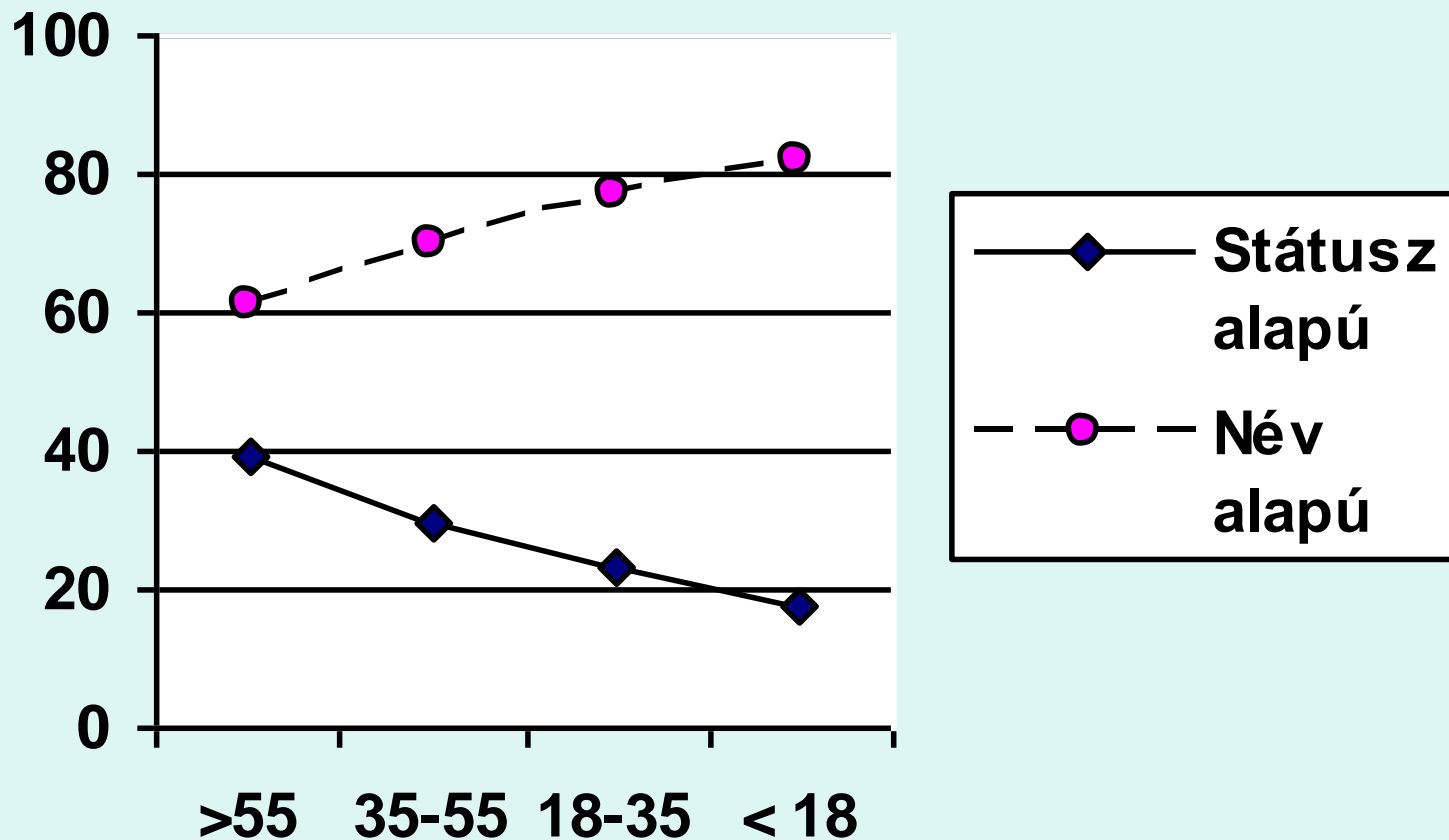

Egyetemista korúak megszólító formái a szülők részéről

(Domonkosi Ágnes)

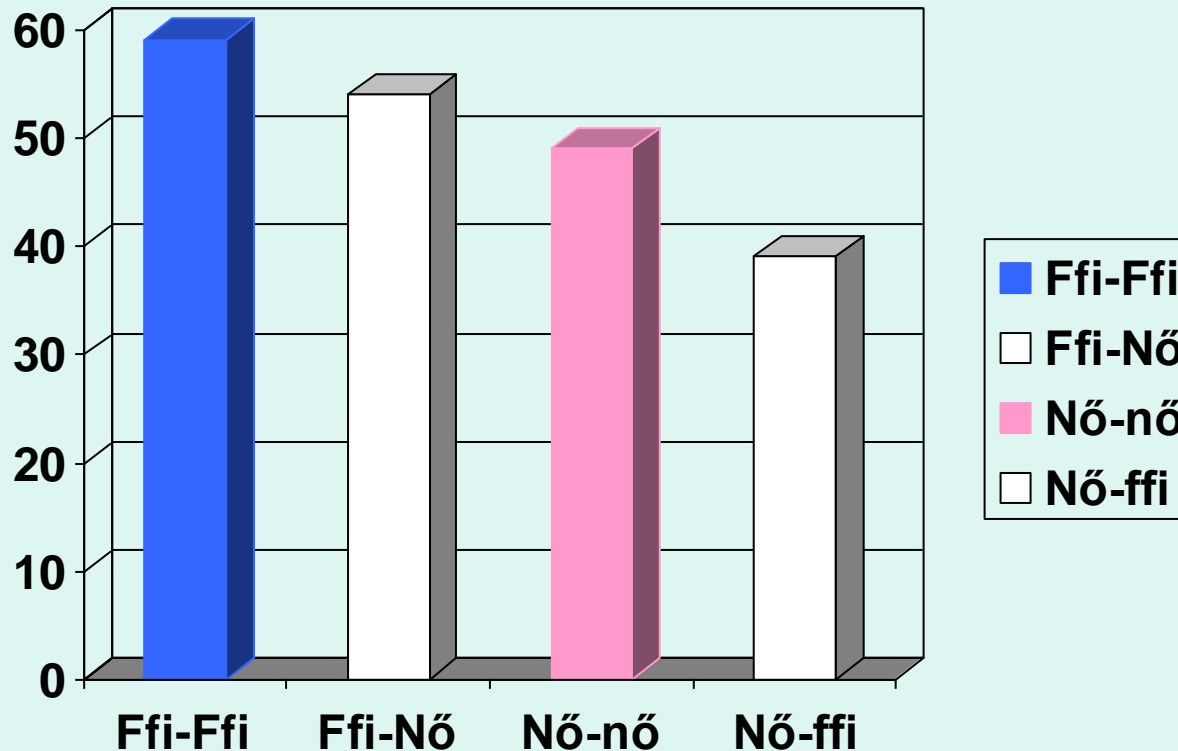

*A gyermekek státusz alapú (fiam, lányom) és név alapú (Józsi, Józsikám) megszólításának változása
(Domonkosi Ágnes, 2002)*

Közvetlen felszólítás

(Csató és Pléh, 1984) Serdülők véleménye szerint

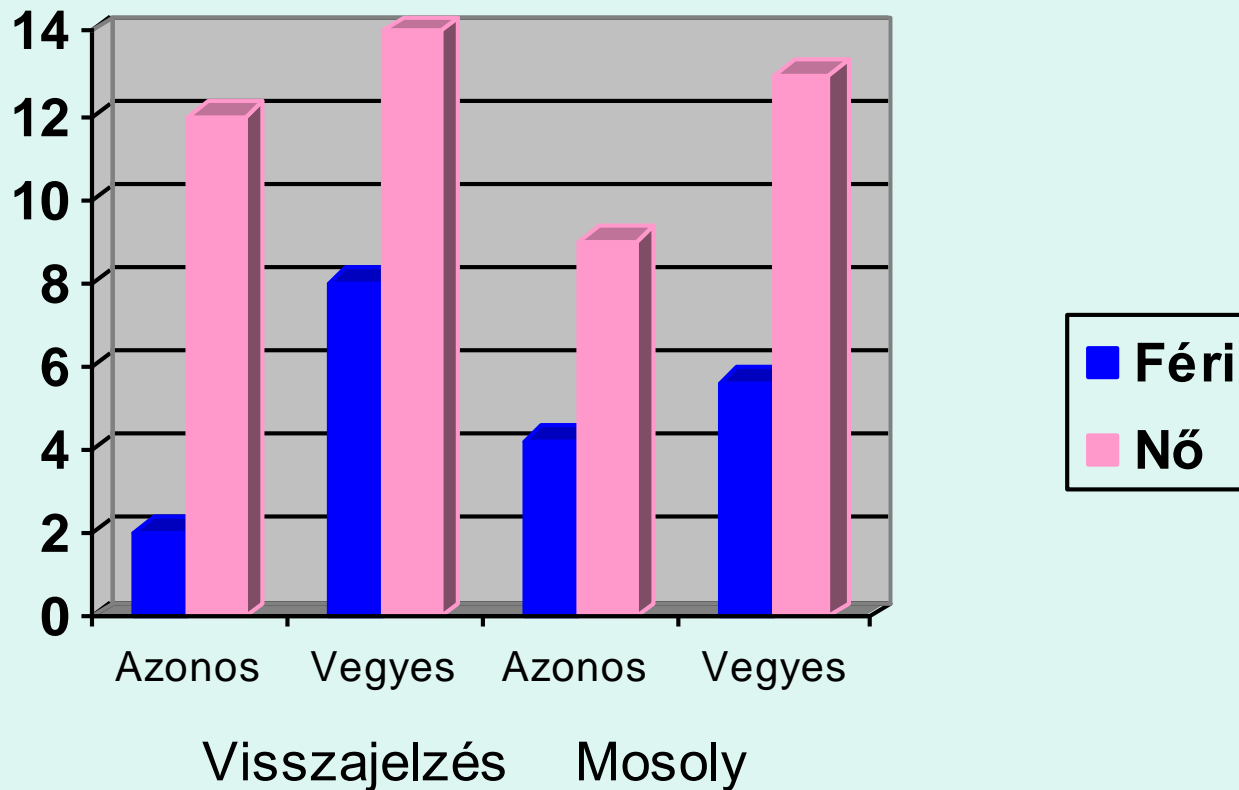

Közvetlen felszólítás: „Add már ide!”

Közvetett: „Ide tudod adni?”

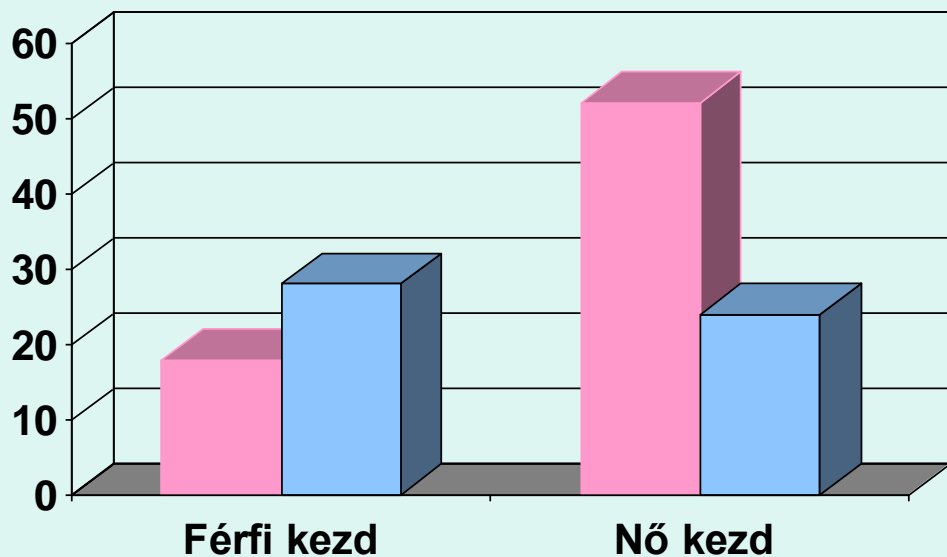
Nem verbális jelzések

A visszajelzések és mosolyok azonos és különnemű dialógusokban (Bilous és Krauss, 1988)

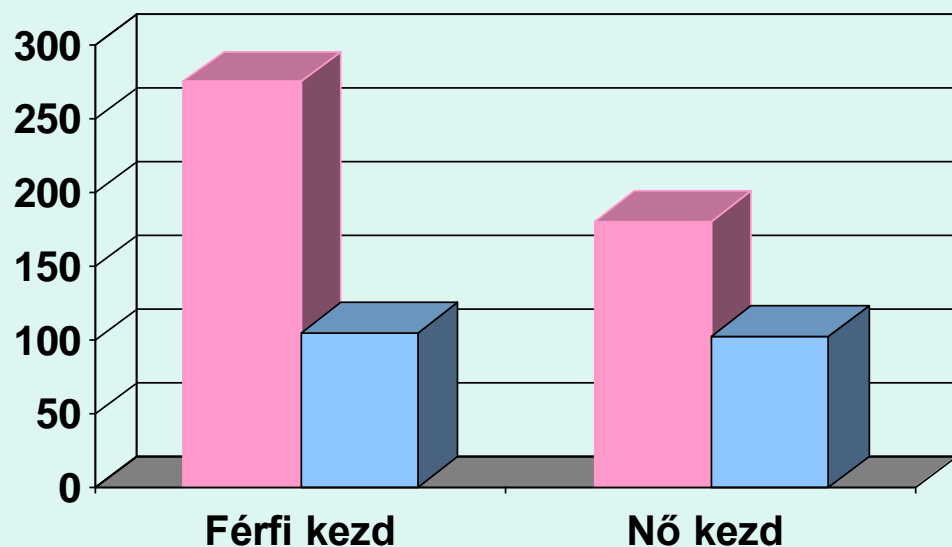

Érintések kommunikáció közben (William, 1990)

Gyerekek

Felnőttek

Konklúziók?

- A társalgási mintázatok egy része valóban konvenció
- Egy része viszont a nők és férfiak hatalomért történő küzdelmét illusztrálja
- Eltérő eljárások és pozíciók